

Н. Л. Гула

Львівський державний університет внутрішніх справ,
викладач-методист навчально-методичного центру

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ЦІЛЮВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВНИХ ФОНДІВ

© Гула Н. Л., 2016

Розглянуто питання інформаційного забезпечення протидії злочинам у сфері цільових спеціалізованих державних фондів. Визначено основні напрями отримання інформації щодо правопорушень у зазначених фондах. Окреслено особливості організації взаємодії з метою виявлення правопорушень у сфері цільових спеціалізованих державних фондів.

Ключові слова: державні фонди, протидія злочинам, інформаційне забезпечення, бази даних, моніторинг фондів, взаємодія, форми взаємодії.

Н. Л. Гула

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЯМ В СФЕРЕ ЦЕЛЕВЫХ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФОНДОВ

Рассмотрен вопрос информационного обеспечения противодействия преступлениям в сфере целевых специализированных государственных фондов. Определены основные направления получения информации относительно правонарушений в отмеченных фондах. Очерчены особенности организации взаимодействия с целью выявления правонарушений в сфере целевых специализированных государственных фондов. Успешная реализация социальной политики государства зависит от реалистической концепции государственного регулирования социальной сферой, сбалансированной системы использования накопленных интеллектуальных, организационных, финансовых ресурсов и своевременного выявления правонарушений в отмеченной сфере.

Ключевые слова: государственные фонды, противодействие преступлениям, информационное обеспечение, базы данных, мониторинг фондов, взаимодействие, формы взаимодействия.

N. L. Hula

INFORMATIVE PROVIDING OF COUNTERACTION OFFENCE IN THE FIELD OF THE HAVING A SPECIAL PURPOSE SPECIALIZED STATE FUNDS

In the article the question of the relatively informative providing of counteraction to the crimes is considered in the field of the having a special purpose specialized state funds. Basic

directions of receipt of information are certain on offences in the marked funds. The features of organization of co-operation are outlined with the purpose of exposure of offences in the field of the having a special purpose specialized state funds. Successful realization of social policy of the state depends on realistic conception of government control a social sphere, balanced system of the use of the accumulated intellectual, organizational, financial resources and timely exposure of offences in the marked sphere.

These offences are of the same type and carry latent character and supervisory and law-enforcement organs of Ukraine test insufficiency of the informative providing in relation to the exposure of facts of violations in the marked sphere that requires a permanent improvement.

Key words: state funds, counteraction to the crimes, informative providing,, of database, monitoring of funds, co-operation, forms of co-operation.

Постановка проблеми. Успішна реалізація соціальної політики держави залежить від реалістичної концепції державного регулювання соціальною сферою, збалансованості системи використання накопичених інтелектуальних, організаційних, фінансових ресурсів та вчасного виявлення правопорушень у зазначеній сфері.

Ці правопорушення є однотипними та мають латентний характер, і контролюючі та правоохоронні органи України відчують недостатність інформаційного забезпечення щодо викриття фактів порушень у зазначеній сфері, яка потребує постійного удосконалення.

Метою є дослідження проблем інформаційного забезпечення підрозділів з протидії економічним злочинам у сфері цільових спеціалізованих державних фондів.

Стан дослідження. Окремі питання інформаційного забезпечення діяльності підрозділів МВС щодо протидії економічним злочинам розглядали у своїх працях В. І. Василячук, А. В. Іщенко, І. П. Козаченко, В. К. Колпаков, Є. Д. Лук'янчиков, А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, В. Л. Ортинський, О. Є. Користін, М. А. Погорецький, Л. П. Скалозуб, М. П. Стрельбицький та ін.

Виклад основних положень. Головним завданням інформаційного забезпечення у протидії зазначеним злочинам досліджуваної сфери є систематичне і своєчасне надходження відповідної інформації до підрозділів Національної поліції. Головними завданнями такої діяльності у протидії злочинам у сфері цільових спеціалізованих державних фондів є:

– надання на всіх рівнях управлінської інформації про реальний стан у спеціалізованих державних фондах, можливих напрямів її розвитку і на цій основі підготовка конкретних пропозицій із попередження й оперативного реагування на зміну кримінальної ситуації у зазначених фондах;

– аналіз об'єктивного оцінення результатів службової діяльності підрозділів Національної поліції України, прогнозування розвитку злочинності й на цій основі розроблення всебічно обґрунтованих управлінських рішень і планування попереджувальних заходів;

– удосконалення системи контролю за виконанням нормативно-правових актів з питань діяльності зазначених фондів;

– підвищення ефективності використання комп'ютерної техніки для своєчасного збирання, нагромадження й оброблення необхідної інформації та поліпшення якості аналітичних документів;

– своєчасне надання достовірної інформації до автоматизованого банку даних “Оазис” [1, с. 23].

Для того, щоб організувати інформаційне забезпечення на належному рівні, співробітники з протидії економічним злочинам зобов'язані знати специфіку функціонування сфери цільових спеціалізованих державних фондів. При цьому вони повинні вивчати на користь вирішення завдань боротьби з економічною злочинністю не тільки економіку названої сфери, але і права, регулюючі відносини, що виникають в ній. На думку автора, в цьому плані при розгляді проблем протидії із

злочинністю у зазначеній сфері в збірнику методичних рекомендаціях з викриття та документування злочинів у бюджетній сфері Л. П. Скалозуб вдало поєднує питання економіки і права. У ній автор веде мову про економіко-правову характеристику соціально-бюджетної сфери як об'єкту кримінально-правової охорони [2, с. 6–18].

У змістовному плані Л. П. Скалозуба та інших авторів під цим поняттям розкривають особливості системи бюджетних відносин; державне регулювання; законодавче закріплення сукупності державних соціальних витрат; особливості організації державного і суспільного контролю за законністю і ефективністю використання державних коштів; кримінологічну оцінку; чинну правову основу сферу цільових спеціалізованих державних фондів [2, с. 181].

Що ж до економічної характеристики сфери (галузі) господарської діяльності, то, наприклад, І. Чиж в змістовну її частину вводить усі елементи криміналістичної характеристики; технологію проведення господарських операцій в тій або іншій сфері; документальне оформлення цих операцій; кількісно-якісні сторони економічних процесів, їх тенденції і закономірності; економіко-правову і організаційно-правову характеристику галузі (сфери); види злочинів, що здійснюються на об'єкті, у сфері (галузі) господарської діяльності; способи їх здійснення; механізм здійснення злочинних дій; умови, які сприяють скоюванню злочинів; характеристику осіб, що їх здійснили; особливості їх посадового положення [3, с. 311].

З метою отримання інформації про злочини у цій сфері необхідно знати джерела формування зазначених фондів. За цільовими фондами, на нашу думку, чітко закріплені прибуткові джерела. Вважаємо за необхідне проілюструвати це на прикладі державного Пенсійного фонду. Отже, фінансові кошти названого фонду утворюються в основному за рахунок:

- збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами в порядку, визначеному законодавством;
- коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів;
- добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян;
- сум пені, фінансових санкцій, штрафів, передбачених за порушення порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- банківських кредитів;
- інших не заборонених законодавством надходжень [4, с. 219].

Платниками внесків на обов'язкове державне пенсійне страхування є: суб'єкти підприємницької діяльності, незалежно від форм власності, їх об'єднання, бюджетні, громадські та інші установи й організації, об'єднання громадян та інші юридичні особи, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують працю найманих працівників. Законодавство визначає також інші категорії платників залежно від видів здійснюваної діяльності.

Об'єктом для сплати внесків є фонд оплати праці роботодавця, розмір сукупного оподаткованого доходу, вартість договорів на відчуження майна, інші об'єкти залежно від виду діяльності, організаційно-правової форми платника внесків та наявності найманих працівників.

Одним із елементів отримання інформації про злочини у сфері цільових спеціалізованих державних фондів є вибір напрямку пошуку. Вибіркове дослідження показує, що стосовно сфери, що розглядається нами, напрямами пошуку, як правило, є:

- юридичні особи (об'єкти економіки), що формують прибуткову частину цільових спеціалізованих державних фондів за рахунок обов'язкових платежів. Зрозуміло, їх багато, тому підрозділи Національної поліції вибірково, з урахуванням насамперед ступеня їх криміногенності, підходять до складання переліку об'єктів, що підлягають інтенсивному відпрацюванню;
- об'єкти, що входять до інфраструктури, що забезпечує нормальне функціонування сфери цільових спеціалізованих державних фондів (територіальні структурні підрозділи Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України, органи, що здійснюють контроль-наглядові функції тощо);
- страхові компанії, що мають не кращу репутацію на споживчому ринку;
- банківські установи, особливо розрахунково-касові центри, аудиторські фірми, податкові підрозділи та ін.;

- об'єкти і місця, де найчастіше можуть здійснюватися протиправні операції з корумпованими посадовими особами (престижні ресторани, бари, казино, оздоровчі центри та ін.);
- відомості про факти розкрадання, що готуються або вчиняються, та про осіб, причетних до них);
- відомості про осіб, обізнаних про розкрадання засобів зазначених фондів, або дії конкретних посадових осіб, наприклад, територіальних відділень Пенсійного фонду України та їх поплічників;
- відомості про обставини, які сприяють вчиненню злочинів у сфері цільових спеціалізованих державних фондів.

Для отримання інформації про правопорушення в зазначеній сфері необхідно аналізувати діяльність:

- 1) управління та відділення Пенсійного фонду України, які здійснюють загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та організують пенсійне забезпечення на території областей та районів України;
- 2) структурні підрозділи служби зайнятості, територіальні органи і державні установи служби зайнятості, що знаходяться в її веденні;
- 3) територіальні фонди обов'язкового медичного страхування;
- 4) територіальні органи Державного казначейства України, які здійснюють контроль за веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат фондів;
- 5) центральні галузеві відділення, керівники служб державного соціального страхування в окремих галузях господарства;
- 6) державні та підприємницькі структури, які обслуговують спеціалізовані державні фонди щодо виконання робіт, послуг та постачання товарів;
- 7) підприємницькі структури, які наповнюють спеціалізовані фонди грошовими засобами;
- 9) громадян, які користуються послугами цільових спеціалізованих державних фондів та ін.

Вивчення практики організації пошукової роботи на цих об'єктах показує, що з метою своєчасного отримання первинних даних слід:

- оперативно відстежувати криміногенну обстановку на об'єктах сфери цільових спеціалізованих державних фондів;
- вивчати зміст управлінських, бухгалтерських, фінансових та інших документів, що відображають господарську діяльність цих економічних структур і їх виробничих зв'язків;
- вивчати і аналізувати документи, що надходять з правоохоронних і контролюючих органів, що містять зведення про неправомірні дії посадових осіб територіальних підрозділів цільових спеціалізованих державних фондів.

Своєю чергою, необхідно здійснювати моніторинг для вивчення: господарюючих суб'єктів, що перераховують до фондів обов'язкового державного страхування страхові внески (відрахування); банків, в які поміщаються на зберігання тимчасово вільні фінансові кошти зазначених фондів; філій регіональних і центральних галузевих відділень Фонду соціального страхування; працедавців (адміністрація підприємств, організацій, установ та інших господарюючих суб'єктів незалежно від форм власності), що сплачують страхові внески.

Система моніторингу потребує злагодженої роботи всіх задіяних співробітників для розроблення всієї системи, зокрема вчасно готувати звіти про виконання бюджетів і докладно аналізувати відхилення, які виникають під час складання цих звітів. Зібрана інформація під час моніторингу зміни рівня показників бюджетів дає змогу оцінити їх точність, зокрема зробити висновки про рівень планування, відтак уточнити за планування бюджету причини помилок, які допущені у процесі складання бюджету, наприклад, коли використовували неповні дані або неправильну вхідну і вихідну інформацію.

Деякі можливості мають співробітники аудиторських фірм та Державного казначейства. Це професійно підготовлені фахівці, здатні забезпечити оперативного працівника відомостями про правильність ведення бухгалтерського обліку і звітності, стан внутрішньовідомчого контролю, типові приховані порушення у зазначеній сфері. Володіючи правом перевірки руху готівкових і

безготівкових грошових коштів, інвентаризації касових книг і готівки, кредитних договорів і цінних паперів, особи з цієї категорії мають неабиякі можливості для виявлення правопорушень за допомогою економіко-правового аналізу. Працівники органів казначейства, здійснюють попередній, поточний або документальний контроль системи електронних платежів Національного банку України, який полягає у перевірці усіх банківських реквізитів та дотримання інших вимог Національного банку з оформлення платіжних документів.

Серед елементів організації інформаційного забезпечення протидії правопорушенням у сфері цільових спеціалізованих державних фондів є організація внутрішньої і зовнішньої взаємодії підрозділів кримінальної поліції з протидії економічним злочинам.

В. Р. Сливенко стверджує, що під час такої взаємодії переважно використовуються такі її види: 1) обмін інформацією; 2) залучення спеціалістів інших відомств для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності; 3) спільна участь у проведенні профілактичних або слідчих заходів [3, с. 204].

У результаті опитування співробітників Національної поліції встановлено, що найпоширенішими формами взаємодії є: надання інформації за запитом (9,7 %); проведення сумісних перевірок і спеціальних оперативно-профілактичних операцій (18,1 %); взаємний обмін інформацією (7,6 %); отримання необхідної інформації на основі особистих контактів (78,6 %); сумісні наради (7,5 %); розроблення сумісних регіональних програм з протидії злочинам (4,8 %); обмін спеціальною літературою і методичними рекомендаціями у проблемах протидії з економічною злочинністю (7,3 %); організація сумісних занять, семінарів і інструктажів (5,9 %); проведення у телебаченні сумісних циклів передач з протидії з економічними злочинами в соціально-бюджетній сфері (3,1 %); створення єдиних регіональних інформаційних банків даних щодо осіб, що проходять за перевіровими матеріалами, справами оперативного обліку і кримінальних проваджень за підозрою у вчиненні економічних злочинів (2,3 %).

Аналіз практики взаємодії підрозділів Національної поліції показує, що цінну інформацію має в своєму розпорядженні Державна фінансова інспекція України, яка контролює діяльність цільових спеціалізованих державних фондів внаслідок проведення періодичних ревізій і перевірок щодо цільового використання грошових коштів фондів.

Від Державної фіскальної служби України отримують інформацію про нарахування і сплату страхувальниками страхових внесків та інших платежів до зазначених фондів.

Сьогодні взаємодію підрозділів Національної поліції України з контролюючими органами не можна налагодити без усунення чинників, що перешкоджають належній його організації. Як приклад спробуємо навести декілька фактів, які фігурували в анкетах керівників підрозділів Національної поліції з протидії економічним злочинам. Основними з них були: недостатня правова регламентація (88,9 %); відсутність зацікавленості в спільній роботі (71,2 %); недовіра до співробітників поліції (66,7 %); побоювання, що працівникам поліції стануть відомі окремі протиправні дії працівників контролюючих органів (58,7 %); відсутність чітких критеріїв оцінки спільної діяльності (93,1 %); недоопрацювання в справі узагальнення і використання позитивного досвіду взаємодії (65,4 %); недоліки інформування підрозділів поліції за наслідками використання даних контролюючих органів (13,9 %); недоліки в координації зусиль з боку керівників підрозділів Національної поліції (23,7 %).

Регулярний обмін інформацією, що становить взаємний інтерес, на нашу думку, можливий тільки на основі нормативно-правового регулювання. Переважна більшість працівників Національної поліції (83 % опитаних) вважають для цього доцільним прийняти Положення про порядок взаємодії МВС з державними правоохоронними та контролюючими органами України у протидії економічним злочинам.

Отже, автор вважає за необхідне відзначити напрямки удосконалення форм взаємодії, до яких зокрема належать:

– створення і використання сумісного банку даних, зведень про злочини економічної спрямованості, здійснені на об'єктах сфери цільових спеціалізованих державних фондах, а також

дані про осіб, які причетні до них та ухвалених рішень за матеріалами перевірки органами досудового слідства або судом;

- налагодження обопільного обміну інформацією про факти ухилення від сплати страхових внесків до цільових спеціалізованих державних фондів, а також розкрадань та інших корисливих зловживань;

- організацію двосторонніх робочих зустрічей керівників підрозділів Національної поліції і контролюючих органів з обміну досвідом роботи щодо застосування методів і засобів з виявлення правопорушень та їх документування;

- здійснення узгоджених із зацікавленими відомствами оперативно-профілактичних заходів, скерованих на виявлення й усунення причин та умов, які сприяють вчиненню злочинів у сфері цільових спеціалізованих фондів.

На наш погляд, для успішного отримання інформації про правопорушення, які вчиняються у сфері цільових спеціалізованих державних фондів, необхідно здійснити такі заходи:

- запровадити постійний моніторинг витратків спеціалізованих фондів завдяки веденню бюджетного паспорту;

- на основі даних моніторингу витратків зазначених фондів (бюджетного паспорту) організувати їх оперативне супроводження;

- покращити оперативне перекриття основних розпорядників коштів спеціалізованих фондів;

- організувати якісне та всебічне опрацювання зазначених розпорядників спеціалізованих коштів [1, с. 89].

Висновок. Інформаційне забезпечення протидії правопорушенням у сфері цільових спеціалізованих державних фондів полягає у вивченні співробітниками підрозділів Національної поліції основних джерел надходження коштів до фондів, а також у супроводженні їх щодо основних витратків. Обов'язково такі відпрацювання проводити із залученням територіальних підрозділів Державної фіскальної служби України з метою встановлення дотримання порядку проведення відшкодувань до цільових спеціалізованих державних фондів та законності здійснених витратків грошових засобів структурними підрозділами зазначених фондів.

1. Скалозуб Л. П. *Організація протидії економічним злочинам підрозділами державної служби боротьби з економічною злочинністю : навч.-практ. посіб. / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук, В. Р. Сливенко. – К. : РВВ МВС України, 2010. – 174 с.* 2. Скалозуб Л. П. *Збірник методичних рекомендацій з викриття та документування злочинів у бюджетній сфері / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук, В. Р. Сливенко, Т. В. Дудченко та ін. – К.: ДДСБЕЗ, 2009. – 427 с.* 3. *Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – К.: Атіка. – 1128 с.* 4. *Фінансове право: навч. посіб. / М. О. Мацелик, Т. О. Мацелик, В. А. Пригоцький; за ред. В. К. Шкарупи. – К.: Знання, 2011. – 815 с.* 5. *Сливенко В. Р. Оперативне обслуговування об'єктів бюджетної сфери підрозділами державної служби боротьби з економічною злочинністю. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Львів. ЛьвДУВС. – 2011. – № 2. – С. 199–210.*